
تعهد حرفه‌ای پزشکی

Medical Professionalism

پروفشنالیسم مفهوم جدیدی نیست و در تمام طول تاریخ طب، در قالب سوگندنامه‌های پزشکی وجود داشته است. آنچه رابطه پزشک و بیمار را مؤثر می‌سازد و لازمه موفقیت پزشک در تشخیص، درمان و ارائه خدمات پیشگیری است اعتماد بیمار به پزشک است. آنچه پزشکی را به حرفه‌ای مقدس و با ارزش مبدل می‌سازد، اعتمادی است که جامعه به خدمتگزاران این حرفه دارند، اعتماد به این‌که شاغلین این حرفه هدف اصلی خود را تأمین سلامتی مردم قرار داده‌اند. و آن را بر منافع خود ترجیح می‌دهند و این هدف مقدس را به شکل سوگندنامه متعهد می‌شوند. مشاغلی از این دست که خود را به جامعه به صورت خدمتگزار و برآورنده بخشی از خدمات اساسی اجتماعی معرفی می‌کنند، حرفه (profession) نام دارند (۱). طبابت، قضاوت و تعلیم و تربیت مثالهایی بارز از حرفه هستند.

مشخصات یک حرفه عبارتند از:

۱- اشتغال به حرفه عموماً نیاز به دانش یا مهارت تخصصی دارد

۲- جامعه به اعضاء حرفه امتیازات خاصی را اعطا می‌کند

۳- جامعه از آنها انتظار دارد در ارائه خدمت اجتماعی منافع جامعه را بر منافع خود مقدم بدانند.

جامعه به سیستم خدمات سلامت این حق را داده است تا آنچه را در مورد ارائه خدمات سلامتی به بیماران و جامعه صلاح می‌دانند تصمیم‌گیری و اجرا نمایند و صحت عملکرد اعضاء خود و فرایندهای سیستم سلامت را ارزیابی کنند. پزشکان نیز برای ارائه خدمات خود این امتیاز را دارند که اطلاعات محرمانه بیماران را بپرسند، بدن برهنه بیمار را معاینه کنند و پروسیجرهایی را بر بدن بیماران انجام دهند. بالطبع در قبال اعطای این حق، از این حرفه انتظار دارد که تأمین منافع جامعه را بر تمام اهداف خود مقدم بدارد و با آموزش و نظارت بر عملکرد حرفه‌ای اعضاء خود کیفیت خدمات را تضمین نماید. بنابراین سیستم سلامت و نیز تک تک اعضای حرفه پزشکی خود را متعهد می‌دانند که تصمیمات و اقدامات‌شان در خدمت سلامت بیماران باشد و منافع بیمار را بر منافع خود ترجیح دهند.

پروفشنالیسم پایبندی به تعهدات بر شمرده است و یکی از مهم‌ترین توانمندی‌هایی است که هر دانشجوی پزشکی باید نگرش آن را کسب و در عمل و رفتار آن را نشان دهد.

خصوصیات فردی که تجلی پروفشنالیسم در رفتار هر پزشک (رفتار حرفه‌ای) است عبارتند از:

۱. نوع دوستی: پزشک موظف است در پی بهترین منافع بیماران باشد نه منفعت بیمار
۲. تعالی شغلی: پزشک متعهد به یادگیری علم و مهارت پزشکی در تمام طول زندگی حرفه‌ای‌شان است.
۳. وظیفه شناسی: پزشک باید متعهد به خدمت در حوزه حرفه خود باشد و وظایف خود را به‌طور کامل و به موقع انجام دهد.
۴. شرافت و درستکاری: پزشک باید متعهد به رعایت انصاف، صداقت و درستی در تعاملات شان با بیماران و حرفه خود باشند.
۵. احترام به دیگران: پزشک موظف به احترام گذاشتن به بیماران و خانواده آن‌ها، سایر پزشکان و سایر اعضای تیم، دانشجویان پزشکی، دستیاران و فلوها می‌باشد.
۶. عدالت: پزشک موظف به تسهیل ارائه عادلانه خدمات و رفع تبعیض در ارائه خدمات است.

مصادیق هر یک از اجزاء رفتار حرفه‌ای (۳،۴،۵،۶،۷):

۱. نوع دوستی:

- ارجحیت دادن منافع بیمار بر منافع خود
- توجه نشان دادن به خواسته‌های بیمار
- صرف وقت و حوصله برای توضیح اطلاعات به بیمار
- صرف وقت و حوصله برای آرامش بخشیدن به بیمار ناخوش
- تلاش برای کاستن از رنج و درد بیمار از تمام راههای ممکن
- دلسوزانه گوش دادن به نگرانیهای بیمار
- مشارکت در سازمانهای حرفه‌ای محلی و ملی
- پیشنهاد کمک به سایر اعضای تیم
- داوطلب شدن برای انجام کار فرد دیگری که نمی‌تواند کارش را انجام دهد.

۳. تعالی شغلی:

- جست‌وجوی فعال فیدبک‌ها
- اصلاح رفتارها یا عملکرد خود براساس فیدبک ارائه شده
- نگرش نقادانه به خود و توانایی تشخیص حیطه‌هایی از توانمندی و دانش خود که نیاز به ارتقاء دارد
- شناختن محدودیتهای خود و کمک گرفتن از دیگران در مواردیکه دانش و مهارت او کافی نیست
- سازگاری با تغییر شرایط
- ارزیابی سلامتی جسمی، روحی و معنوی خود
- احساس مسؤلیت برای بازآموزی خود
- شرکت در راندها، سمینارها و سایر فعالیتهای آموزشی
- مطالعه بر اساس Case های بیمار که به وی مراجعه می‌کنند.

۴. احترام به دیگران:

- برقراری تفاهم با اعضای تیم
- حفظ حریم‌های لازم در موقعیتهای شغلی و آموزشی
- معرفی خود و اعضای تیم به بیمار و خانواده‌اش
- در اختیار دیگران قرار دادن دانش و مهارتهای خود
- به موقع رسیدن
- قابل اعتماد بودن
- از سرپرست پیروی کردن
- انجام وظایف محوله به طور کامل و به موقع
- پاسخ به نامه‌ها، احضارها (pages)، تلفن‌ها و emailها به نحوی که سر وقت و به موقع باشد.
- رعایت ضوابط و مقررات
- همکاری مناسب در کار تیمی
- انجام وظایف و در دسترس بودن در زمان on call
- گزارش دقیق و کامل مراقبت‌هایی که برای بیمار انجام می‌شود
- انتقال درست و کامل مسؤلیت مراقبت از بیمار
- اطلاع به دیگران در زمانی که برای انجام وظیفه نمی‌تواند حاضر شود

۲. وظیفه‌شناسی:

- حل اختلافات به شکلی که به شأن طرف مقابل احترام گذاشته شود
 - رفتار مناسب شأن پزشکی چه در رفتار، چه در صحبت و چه در نحوه لباس پوشیدن و آراستگی
 - صداقت با بیماران و اجتناب از بزرگنمایی توانمندی‌های خود
 - تشویق موفقیت‌های همکاران خود در اجتماعات عمومی
 - اظهار نظر فقط در مورد موضوعاتی که در حیطه تخصص اوست.
 - عدم مشارکت در تقلب (دادن و گرفتن) در آزمون‌ها
 - پذیرفتن مسؤلیت کار خود
 - اجتناب از استفاده از شیوه‌های غیر منصفانه برای ارتقاء جایگاه آکادمیک خود
 - عدم شرکت در ارتباطات استثمارگرانه با همکاران، دانشجویان، بیماران یا خانواده ایشان به منظور کسب منافع مادی، احساسی، جنسی، پژوهشی یا آموزش
 - انجام اخلاقی و گزارش صادقانه پژوهش و قدردانی مناسب از مشارکت دیگران در انتشار اثر پژوهشی
 - اجتناب از دزدی تالیفات
- ۶. تعهد به عدالت اجتماعی:**
- توزیع عادلانه منابع مراقبت سلامتی
 - طبابت بر مبنای هزینه اثر بخشی
 - مراقبت از منابع خدمات سلامتی

- مورد خطاب قرار دادن بیمار به شکلی مناسب
- استفاده از اصطلاحاتی که برای بیمار قابل فهم باشد، در صحبت با بیمار
- احترام و حفظ شأن انسانی بیماران و خانواده ایشان چه در حضور آن‌ها و چه در غیاب ایشان در بحث با سایر اعضای تیم درمان
- احترام به حق استقلال فردی بیمار از طریق ارائه اطلاعات در مورد انتخاب‌های درمانی به ایشان یا قیم آن‌ها
- ارائه مشاوره به خانواده یا قیم قانونی بیمار، هنگامی که وی فاقد اهلیت تصمیم‌گیری باشد
- احترام گذاشتن به رازداری و حریم خصوصی بیمار
- حفظ حریم‌های لازم در ارتباط با بیمار
- ارتباط خوب و مناسب با دانشجویان زیردست در محیط آموزشی
- ارتباط خوب و مناسب با اساتید در محیط آموزشی
- ارتباط خوب و مناسب با شاغلین سایر حرفه‌های مرتبط با سلامتی
- تحمل و صبوری نشان دادن در مقابل طیفی از رفتارها و عقاید
- تبعیض روا نداشتن در تعاملات خود با دیگران براساس مواردی همچون سن، نژاد، رنگ پوست، نژاد، عقاید سیاسی، وضعیت تأهل، ناتوانی‌های جسمی و روحی، جنس، تمایل جنسی (هم‌جنس‌گرا یا غیر هم‌جنس‌گرا) و یا محکومیت‌های کیفری یا جنایی

۵. درستی و شرافت:

- رفتار صادقانه (راستگویی، انصاف، رک بودن، خوش قول بودن)

چهار محدوده رفتار حرفه‌ای:

رفتارهایی که ممکن است پزشکان از خود نشان دهند در یک طیف از رفتار ایده‌ال تا رفتار قبیح قرار دارد در ذیل نمونه رفتارهایی که در هر یک از این حیطه‌ها قرار می‌گیرند آورده شده است (۹):

رفتار ایده‌ال (+۲)

- بخشنده و عفو کننده در برابر همکاران، بیماران و خانواده بیماران
- نوع دوست نسبت به دیگران
- خوش خلق و انعطاف پذیر
- فروتنی نسبت به موفقیت‌های خود
- مشتاق به آموزش یادگیرندگان و پرسش‌های ایشان
- دستگیری از بیماران، کارکنان و مشاوران
- به‌طور مداوم بیش از حد لازم مربوط به در دسترس بودن خود، خدمت کند.
- فرونشاندن عصبانیت و اضطراب بیماران و کارکنان
- الگو بودن در داخل و خارج محیط کار
- انجام کار درست فقط به دلایل اخلاقی

رفتار مطلوب / مورد انتظار (+۱)

- به موقع رسیدن و آماده شدن برای کار
- اولویت دادن به منافع بیمار
- تکمیل مراقبت بیمار قبل از مرخص کردن آن‌ها
- حفاظت از منافع و رازداری بیمار
- برخورد محترمانه با بیماران و خانواده آن‌ها، کارکنان، همکاران
- آموزش سایر اعضاء تیم (دانشجویان، کارکنان، رزیدنتها)
- بحث در مورد مسائل مشکل (انتخاب‌های درمانی، تصمیم‌گیری، خاتمه حیات، حقیقت‌گویی) به شکل مهربانانه با بیمار، خانواده و سایر کارکنان
- پذیرش گشاده‌روییانه انتقادهای از سوی اساتید و کارکنان

رفتار نامطلوب (-۱)

- دیررسیدن یا دیر آماده کار شدن
- افشاء اطلاعات بیماران
- عدم تحویل صحیح مسؤلیت مراقبت بیمار
- به زبان آوردن کلمات یا اطلاعات اهانت آمیز و آزار دهنده
- پذیرش هدایای قابل توجه از بنیان یا شرکت‌های دارویی
- انجام اقدامات پزشکی غیر جراحی بدون اخذ رضایت معتبر از بیمار
- ارجاع به خود
- تبعیض میان دانشجویان یا بیماران بر اساس نژاد، جنس، مذهب یا سایر خصوصیات عینی
- تعامل غیر محترمانه با بیماران، خانواده آن‌ها یا کارکنان
- عدم ذکر مناسب نام و زحمات دیگران هنگامی که از کار آنها برای آموزش یا تحقیق استفاده شده است.
- عدم اجرا یا پاسخ مناسب به توصیه‌ها یا تعالیم استاد
- تغییر برنامه‌ها به نفع خود
- استفاده از نوع دوستی بعنوان بهانه در سر باز زدن از سایر وظایف

رفتار قبیح (-۲)

- رها کردن بیمار
- در دسترس نبودن در زمان on call
- دروغ‌گویی مکرر، تقلب یا دزدی
- سوء مصرف مواد یا اعتیاد
- درس نگرفتن از خطای گذشته
- نشان دادن یا پخش عکس‌های شهوت‌انگیز و سایر موارد آزار دهنده در محیط کار
- ایجاد خطری که برای سلامت بیمار و یا کارکنان بسیار تهدید کننده است
- توهین زبانی یا جسمی به بیماران، خانواده آن‌ها یا کارکنان
- تحریف در گزارشات پزشکی، یا داده‌های پژوهش
- دزدی دارو یا وسایل پزشکی
- تعرض جنسی به بیمار یا همکاران